

Pauline Réageová

Příběh O / Návrat do Roissy

Klasický erotický román moderní literatury

— ❖ — **HOST** — ❖ —

Vzpouřa na ostrově Barbados

Roku 1838 byl poklidný ostrov Barbados z kropen krví dosti neobvyklé vzpoury. Zhruba dvě stě černochoů obou pohlaví, kterým byla nedávno předtím březnovým vyhlášením rovnoprávnosti udělena svoboda, přišlo jednoho rána žádat svého bývalého pána, jistého Glenelga, aby je přijal zpátky. Bývalí otroci měli spoustu důvodů a stížností sepsaných anabaptistickým pastorem do sešitu, který s sebou přinesli. Pak započala diskuse. Ale Glenelg, snad z nesmělosti, snad kvůli svědomí nebo z prostého strachu před zákonem, se nenechal přesvědčit. Nato byl slovně i fyzicky napaden a pak s celou rodinou zmasakrován. Černoši se ještě toho večera vrátili k práci na políčkách, ke klanovému vyjednávání, k robotě a dalším zavedeným rituálům. Guvernérovi Mac Gregorovi se vše brzy podařilo ututlat a boj za rovnoprávnost mohl pokračovat. Sešit se stížnostmi se nikdy nenašel.

Občas na něj myslím. Je pravděpodobné, že kromě oprávněných stížností, které se týkaly provozu ubikací (tzv. workhouses), nahrazení biče samotkou či zákazu „tovaryšům“,

jak se nově nazývali svobodní dělníci, onemocnět, obsahoval přinejmenším náznak obrany otroctví. Například poznámku, že člověk ocení jedině takovou svobodu, která druhého uvrhne do odpovídajícího područí. Není na světě člověka, který by se radoval z prostého faktu, že může volně dýchat. Ale získám-li například právo vyhrávat na bendžo do dvou do rána, pak můj soused ztrácí svobodu nemuset až do dvou do rána to mé zatracené drnkání poslouchat. Mohu-li si dovolit nepracovat, pak musí můj soused pracovat za dva. Vždyť je přece známo, že nezkrotná vášeň pro svobodu vede na celém světě dosti rychle ke střetům a válkám stejně nezkrotným. A vzhledem k tomu, že otroku je zákonem dialektiky souzeno stát se pánem, je zjevně zbytečné urychlovat přirozený běh věcí. Uvažme konečně, že i odevzdání se vůli druhého (jak se to stává zamilovaným a mystikům) a zjištění, že člověk pozbyl osobních rozkoší, zájmů a komplexů (konečně!), přináší jistou velikost a zadostiučinění. Zkrátka a dobře, ona útlá knížečka by dnes byla snad lépe než před sto dvaceti lety symbolem kacírství, knihou skutečně nebezpečnou.

Zde však bude řeč o nebezpečných knihách poněkud jiného druhu: o knihách erotických.

I. Přímý jako dopis

Proč je ostatně označovat za nebezpečné? To je přinejmenším nerozvážné. Podněcuje nás to, abychom je četli, a vystavovali se tak nebezpečenství — natolik si obvykle připadáme odvážní. Ne bezdůvodně doporučují zeměpisné společnosti svým členům, aby v popisech cest nezdůrazňovali prožitá nebezpečí. Ne ze skromnosti, ale kvůli možnému pokušení, jako to dnes vidíme u válek. Ale o jaká nebezpečí jde?

Sám vidím přinejmenším jedno. A je to jen drobné nebezpečí. Příběh O je zcela nepochybně kniha, která čtenáře po-

znamená. Která ho nějak, a často velice, změní. Která zvláštním způsobem závisí na tom, jak na čtenáře působí, a která se tak sama proměňuje. Po několika letech už to není táž kniha. Původní kritiky nám brzy začínají připadat poněkud povrchní a směšné. Ale co naplat, kritik se nikdy nesmí obávat vlastního zesměšnění. Nejjednodušší je samozřejmě říct, že tomu vůbec nerozumím. Čtu-li O, připadám si jako v pohádce — je známo, že pohádky jsou erotické příběhy pro děti —, jako v kouzelném zámku, který vypadá docela opuštěný, a přesto na čalouněných křeslech, taburetech a postelích s nebesy neleží prach, stejně jako na důtkách a bičících. Nelpí na nich, mohu-li to tak říci, díky jejich přirozenosti. Na řetězech není ani stopa rzi, na pestrobarevných okeních tabulkách ani kapka sraženého dechu. Vybaví-li se mi při pomyslení na O nějaké slovo, pak je to slovo decentnost. Vím, že by se těžko obhajovalo, ale to ponechme stranou. A jako vítr, který bez ustání vane všemi pokoji tajuplného zámku, vane v O neznámý čistý a pronikavý duch prostý jakékoli příměsi. Je to duch rozhodnosti, která se nezastaví ani před bolestným sténáním nebo závratí rozkoše. Musím se ostatně přiznat, že já sám obecně dávám přednost pravému opaku. Mám rád díla, jejichž autoři alespoň trochu váhali, měli s námětem zprvu potíže a nejspíš si nebyli zcela jisti, zda se svého úkolu dokáží plně zhostit. Příběh O naopak spěje bez sebemenšího zaváhání od začátku ke konci. Připomíná spíše vášnivý proslov než prosté vyprávění. Spíše dopis než důvěrný deník. Ale komu je tento dopis adresován? Koho má tento proslov přesvědčit? Nemám zdání, koho se na to zeptat, vždyť ani nevím, autorko, kdo jste...

Že jste žena, o tom nepochybuji. Nejen kvůli smyslu pro detail — vaše popisy šatů ze zeleného saténu, šněrovaček, několikrát podkasaných sukní: jako prstýnek vlasů v natáčce! Nebo další důkaz: ve chvíli, kdy René zanechává O dalšímu trýznění, O má tolik duchapřítomnosti, aby si povšimla, že její milý má prošoupané trepky, a pomyslela si, že mu

bude muset koupit nové. To mi připadá téměř neskutečné. Na něco takového by muž nikdy nepřišel, nebo by se o tom přinejmenším neodvážil psát.

A přece je O svým způsobem vyjádřením mužného ideálu. Mužného, nebo přinejmenším mužského. Konečně žena, která souhlasí! Která souhlasí s čím? S tím, co ženy odjakživa odmítají (a zejména dnes). S tím, co jim muži odjakživa vyčítali: že se bez ustání chovají jako ženy, že jejich ženství prostupuje celou jejich bytost, včetně myšlení. Že je třeba je neustále krmit, mýt, malovat, že je třeba je neustále bít. Že potřebují jen dobrého pána, který to s laskavostí nepřehání: neboť ženy využijí veškerou energii, radost a potěšení, které jim z našich projevů lásky plynou, aby byly milovány jinými. Zkrátka že je na ně potřeba vzít bič. Je jen málo mužů, kteří netoužili mít svoji Justinu. Ale žádná žena, pokud je mi známo, doposavad netoužila jí být. Nebo přinejmenším ne nahlas, s tak hlasitým nářkem a sténáním, s tak odzbrojující silou, s tak dravou touhou po utrpení a ochotou jdoucí až do roztrhání těla i duše. Ano, jste žena, ale žena s duší rytíře nebo křižáka. Jako byste byla obojí. Nebo jako by vám byl adresát vašeho dopisu neustále tak nablízku, že byste přijala jeho touhy i jeho hlas. Ale jaká žena, kdo jste?

Jisté je, že Příběh O vychází z veliké hloubky. Cítím v něm především to spočinutí, ten klid vlastní dílu, které autor dlouho nosil v srdci nebo v hlavě: je mu důvěrně známé. Kdo je Pauline Réageová? Snad jen obyčejná snící žena, jakých je tolik. Vždyť prý stačí jen naslouchat tlukotu vlastního srdce, které nic nezastaví. Anebo je to žena velkého světa, která tím vším prošla a diví se, že dobrodružství, jež tak pěkně začalo — nebo alespoň tak vážně: askezí a tresty —, nabírá obrátky špatným směrem a uspokojení, které přináší, je náhle dosti pochybné? Neboť na tom se shodneme. O zůstává v jakémsi nevěstinci, kam ji zavedla láska, zůstává tam a je jí tam docela dobře. Ale přesto:

II. Neúprosně decentní

Imne konec překvapil. A nepřesvědčíte mě, že to je skutečný konec. Že si ve skutečnosti (dá-li se to tak říci) vaše hrdinka opravdu na Siru Stephenovi vymůže souhlas se svou smrtí. I to, že jí železa nesundá, dokud bude živá. Ale tím jistě není řečeno vše a naše včelka — teď mluvím o Pauline Réageové — si nechala spoustu medu pro sebe. Kdo ví, možná jí tentokrát, poprvé za celou dobu, vedl ruku zájem spisovatelky, aby jednou mohla napsat pokračování hrdinčiných dobrodružství. Navíc se takový závěr natolik nabízí, že bylo zbytečné jej psát. Napadne přece každého z nás a už se jej nezbavíme. Ale vy, jak jste na něj přišla vy — a co jste jím chtěla říci? Vracím se k tomu, neboť jsem si jist, že jakmile to pochopím, porozumím smyslu všech těch taburetů, postelí pokrytých kožešinami a řetězů. A jakmile se tak stane, všechny ty rekvizity uvolní cestu úžasně nejasné postavě, tajuplnému přízraku plnému nejrůznějších úmyslů a podivných hnutí.

Musím zde také zvážit, co je vlastně na mužské touze tak zvláštní, tak nepřijatelné. Vidíme, že ty skalní stěny, mezi nimiž se prohání a v náhlých poryvech vzdychá vítr, zní jako mandolína. Lidé se na ně přicházejí podívat zdaleka. A přesto bychom zprvu nejraději prchli, přestože tu hudbu milujeme. Co když je úlohou erotických (nebo chcete-li „nebezpečných“) knih burcovat naši pozornost? Dodávat nám sebedůvěru jako zpovědník? Ano, vím, že si na to člověk většinou zvykne. I muži se po nějaké době zbaví rozpaků. Dokonce tvrdí, že to oni sami s tím začali. Lžou a můžeme říci, že je to zjevné, až příliš zjevné.

Ženy se chovají podobně, namítnete mi. Nepochybně ano, ale u nich to není tak nápadné. Kdykoli mohou všechno popřít. Ta decentnost! Odtud jistě pochází názor, že jsou krásnější, že krása je rodu ženského. Krásnější? Tím si nejsem tak jist. Ale v každém případě jsou diskrétnější, jemnější — i v tom je svým způsobem krása. Již podruhé tak

vyslovuji decentnost v souvislosti s knihou, kde o ní není takřka ani slovo.

Ale je tomu skutečně tak? Nemám na mysli tu poněkud fádni a falešnou decentnost, jež o některých věcech prostě nemluví, která prchá před projevy života a vyžaduje, aby tento útěk všichni viděli. Existuje ještě jiný druh decentnosti, decentnost neoblomná a rychle trestající, která bez váhání poníží tělo, aby mu vrátila jeho bezúhonnost, a která ho navrácí do doby, kdy se v něm ještě neprobudila žádost a skála nezazpívala. Decentnost, do jejíhož náručí je nebezpečné upadnout. Neboť k jejímu uspokojení je zapotřebí svázaných rukou a roztažených stehů, těl vydaných napospas ranám, slzám a potu.

Zdá se, že říkám hrozná věc. Snad, ale to proto, že hrůza je přece naším denním chlebem — a „nebezpečné“ jsou ty knihy, které nás vydávají všanc přirozenému ohrožení. Který milenec by se nezděsil, kdyby si plně uvědomil závažnost právě daného slibu, jímž se skutečně zavazuje na celý život? Která milénka by nezaváhala, kdyby pochopila význam slov: „Před tebou jsem nepoznala skutečnou lásku. Než jsem tě poznala, nikdy jsem nic takového necítila,“ která jí přicházejí na rty? Nebo ještě lépe: „Prosím, potrestej mě za to, že jsem byla šťastná i předtím, než jsem tě poznala.“ A vzápětí je vzata za slovo, a abych tak řekl obsloužena.

V Příběhu O mučení rozhodně nechybí. Nechybějí rány jezdeckým bičíkem ani cejchování rozpáleným železem, o koženém obojku či vystavování na otevřené terase ani nemluvě. Skoro tolik různých mučení jako modliteb v životě světců na poušti. Jsou stejně pečlivě odlišena a jakoby očíslována — navzájem oddělena jako korálky. Ale není to vždy mučení radostné — chci říci radostně udělované. Například René, přítel O, je odmítá. A připojí-li se Sir Stephen, pak spíše jako z nemilé povinnosti. Každopádně se jím nebaví. Není v něm stopa sadismu. Vše se nakonec děje, jako by O sama od začátku chtěla být trestána a utiskována.

Tady mi jistě kdekterý hlupák namítne cosi o masochismu. No prosím. Jenže tím jen ke skutečnému tajemství přidá matoucí zástěrku jazyka. Co se však skrývá za slovem „masochismus“? Že bolest je zároveň rozkoší a utrpení slastí? Snad. To jsou taková tvrzení, jakých metafyzikové rádi a často užívají — jako třeba že každá přítomnost je vlastně nepřítomností nebo že každé slovo je mlčením — a já rozhodně netvrdím, že nemohou mít svůj smysl nebo být přinejmenším nějak užitečná, i když jim obvykle nerozumím. Ovšem pravdivost těchto tvrzení nevychází z prostého pozorování, a není tedy záležitostí lékaře či praktického psychologa, tím spíše ne nějakého hlupáka. Můžete mi ovšem namítnout, že jde o skutečnou bolest, kterou však masochista dovede proměnit v potěšení, že jde o utrpení, z něhož způsobem, který zná jen on sám, dokáže masochista vyextrahovat čistou slast.

Jaká úžasná novinka! Lidem by se tak konečně podařilo nalézt, co tak horlivě hledali v lékařství, v morálce, ve filozofii nebo v náboženství, totiž prostředek, jak se vyhnout bolesti — nebo jak ji alespoň překonat, porozumět jí, i kdyby to znamenalo odhalit vlastní hloupost nebo pochybení. A co víc, ukázalo by se, že lidstvo tento lék zná odjakživa, neboť masochismus rozhodně není nic nového pod sluncem. To bych se ovšem musel ptát, proč masochistům nebyla vzdávána větší čest a proč jim tohle tajemství nebylo dávno zcizeno, nebo proč nebyli zavřeni do klecí, aby je bylo možno lépe pozorovat.

Možná že si lidé nikdy nekladou otázky, na které by již dopředu neznali odpověď. Možná by je stačilo navzájem seznámit, vytrhnout z jejich osamění. Jenže lidská přání jsou nesplnitelná. Proto je zde alespoň ta klec a v kleci zavřená mladá žena. Stačí jí jenom naslouchat.

III. Velice zvláštní milostný dopis

Říká: „Čemu se divíš? Jen pohleď zblízka na svoji lásku. Zděsila by se, kdyby na okamžik pochopila, že jsem žena, a navíc z masa a krve. Vroucí prameny krve nevysušíš tím, že na ně zapomeneš.“

Tvá žárlivost tě neklame. Skutečně jsem díky tobě šťastná, zdravá a tisíckrát živější. Přesto nemohu zabránit tomu, aby se toto štěstí brzy neobrátilo proti tobě. I kámen zpívá hlasitěji, když je krev spokojená a tělo odpočaté. Radši mě drž v té kleci a trošku mě krm, máš-li k tomu dost odvahy. Cokoli mě přibližuje k nemoci a ke smrti, mě činí věrnou. A jen ve chvílích, kdy mě necháváš trpět, nejsem v nebezpečí. Nesnaž se být mým bohem, naháněj-li ti povinnosti bohů strach. A každý ví, že bohové nejsou nejlídnější. Už jsi mě viděl plakat. Zbývá ti jen najít v mých slzách zalíbení. Cožpak mé hrdlo není nádherné, když se proti mé vůli svírá a dusí v sobě potlačený křik? Je až příliš pravda, že je na nás třeba vzít bič. A ne jeden, lepší by byla devítiočasá kočka.“

A dodává: „Jaký hloupý žert! Ale ty stejně ničemu nerozumíš. Myslíš, že kdybych tě nemilovala k zbláznění, že bych se s tebou odvážila takhle mluvit? A zradit tak ty, jež jsou na tom stejně jako já?“

A ještě říká: „To má fantazie, to mé nejasné sny tě každým okamžikem zrazují. Zbav mě sil. Zbav mě těch snů. Vydej mě cizím náručím. Pospěš si, abych ani neměla čas snít o tom, že jsem ti nevěrná. (A skutečnost, ta už tě nemusí tolik zneklidňovat.) Ale hlavně mi ze všeho nejdřív vypal svůj monogram. Je jedno, zda na sobě ponesu stopy po bičičku a po řetězech nebo kroužky v pohlaví, jen ať je jasné, že ti patřím. Dokud mě budou bít a znásilňovat z tvé vůle, budu jen tvou myšlenkou, tvou touhou, tvou utkvělou představou. A to jsi přece chtěl, alespoň myslím. Já tě zkrátka miluji a chci to také.“

Přestala-li jsem být jednou provždy sama sebou, nepatří-li mi již ani ústa, ani pohlaví, ani ňadra, stávám se stvoře-

ním z jiného světa, ze světa, kde všechno změnilo smysl. Jednou už možná nebudu vědět, kým jsem bývala. K čemu mi bude rozkoš, na co mi budou něžnosti tolika mužů, tvých vyslanců, které nedokáží rozlišit, když tě už s nimi nebudu moci srovnávat?“

Takto mluví. A já jí naslouchám a je mi jasné, že nelže. Snažím se ji pozorně sledovat (i když mě prostitute dlouho přiváděla do rozpaků). Je nakonec možné, že vzrušující pláštík mýtů a legend nebyl pouhým jinotajem, stejně jako posvátná prostitute historickou kuriozitou. Je možné, že donekonečna se opakující prostoduché popěvky se slovy „hynu láskou k tobě“ nejsou jen obyčejnou metaforou. Stejně jako slůvka prostitutek milencům: „Jsem celá tvoje, dělej si se mnou, co se ti zlíbí.“ (Je zvláštní, že se citu, který nás svádí z cesty, zbavujeme tím, že ho podsouváme zlodějům nebo prostitutkám.) Možná že když Heloisa psala Abélardovi: „Budu tvou děvkou“, nebyl to pouhý slovní obrat. Příběh O je nepochybně nejuvášnivějším milostným dopisem, jaký kdy nějaký muž obdržel.

Připomíná mi příběh bludného Holanďana, který musí brázdit oceány, dokud nenajde dívku, jež by obětovala život, aby ho vysvobodila. A také příběh rytíře Guiguemara, jehož vyléčí ze zranění jen žena, která pro něj vytrpí, „co nikdy žádná žena nevytrpěla“. Jistě, Příběh O je delší než středověká romance a obsáhlejší než obyčejný dopis. Asi má také hlubší kořeny. Možná nebylo nikdy tak těžké jako dnes porozumět, co si mezi sebou říkají chlapani a kurvičky – a co si podle mne mezi sebou říkali i ti otroci z Barbadosu. Žijeme v době, kdy se k nám ty nejobyčejnější pravdy mohou vracet jen nahé – jako O – a v masce sovy.

Neboť dnes často slyšíme normální, rozumně vypadající lidi mluvit o lásce jen tak, jako o nějakém vrtkavém citu, který nepřináší žádné důsledky. Říkají, že láska nabízí mnohé rozkoše a že to tření dvou těl není tak úplně bez půvabu. Dodávají, že dary rozkoše může plně vychutnat jen ten, komu se v lásce podaří zachovat fantazii, poddat se vrtochům

milostného vzplanutí a vlastní přirozené svobodě. Proč ne. A je-li skutečně tak jednoduché, aby si dvě osoby opačného — nebo dokonce stejného — pohlaví navzájem poskytovaly rozkoš, tím lépe, jen ať se zbytečně neostýchají. Vadí mi na tom jen jedno, vlastně dvě slova: slovo láska a také slovo svoboda. Rozumí se, že to jsou slova naprosto protikladná. Skutečná láska, to je přece závislost — nejen v rozkoši, ale v celém bytí, i v tom, co mu předchází, v touze existovat, závislost na bezpočtu maličkostí: na rtech (a na tom, jak se usmívají, či jak jsou zkřivené), na ramenou (a na tom, zda se zvedají, či klesají), na očích (jsou-li mírně zvlhlé, nebo naopak suché a necitelné), zkrátka na celém tom cizím těle i s duchem nebo chcete-li duší, kterou v sobě skrývá — na těle, které dokáže v každém okamžiku zářit víc než slunce a mrazit víc než sněhová pláň. Na tom není nic veselého, to vaše mučení mi vedle toho připadá úplně k smíchu. Chvějete se, když se dívka skloní, aby si zapnula přezku na střevíčku, a zdá se vám, že všichni vidí, jak vám je. Raději bič a kroužky do masa? A co se týče svobody... Kterýkoli muž či žena, kteří ji opravdu zakusili, by raději řvali bolestí, nemajíce pro ni než nadávky a slova zatracení. Ano, strašných věcí je v Příběhu O dost. Ale někdy se mi zdá, že ta muka nepodstupuje jistá mladá žena, ale jen myšlenka, způsob myšlení, názor.

Pravda o vzpouře

Je zvláštní, že štěstí v otroctví je dnes považováno za novou myšlenku. V rodinách už neplatí právo rozhodovat o životě či smrti dětí, ze škol vymizely tělesné tresty a šikana mladších žáků, manželská poslušnost se již nevynucuje řemenem a v kobkách smutně hnijí titíž mužové, kteří kdysi hrdě nastavili šíje sekyře před zraky veřejnosti. Dnes již mučíme jen anonymně a vždy ty nepravé. Takové mučení je tisíckrát odpornější. A v našich válkách již nehynou jednotlivci, ale jsou spalována hned celá města. Přílišná mírnost otců, učí-

telů nebo milenců je dnes draze zaplacená kobercovými nálety, bombami s napalmem a atomovými výbuchy. Jako by tu existovala jakási záhadná rovnováha mezi druhy násilí, jakkoli jsme dovolili, aby nám jeho smysl unikl. A já nemám nic proti tomu, že jeho význam znovu objevuje žena. Dokonce mne to ani nepřekvapuje.

Popravdě nemám na ženy tolik různých názorů, jak je mezi muži obvyklé. Divím se prostě, že existují. Víc než divím: já doslova žasnu. Asi proto mi připadají tak úžasné a nepřestávám jim závidět. Ale co vlastně?

Občas se mi zasteskne po dětství. Ale nestýská se mi po úžasu a nových objevech, jak o tom často mluví básníci. Ne. Vzpomínám na ně jako na dobu, kdy jsem byl zodpovědný za celý svět. Ať už jsem byl postupně mistrem světa v boxu, kuchařem, politikem a řečníkem (ano, nezapírám), generálem, zlodějem, nebo dokonce rudochem, stromem či skálou. Namítnete, že to všechno byla jen hra. Ano, pro vás dospělé jistě ano, ale pro mne ne, ani trochu. Já tehdy nesl svět na svých bedrech se všemi starostmi a povinnostmi, které to s sebou obnáší. Byl jsem tehdy pánem vesmíru. Ale proč o tom mluvím?

Protože ženy se z nějakého důvodu po celý život podobají těm dětem, jimiž jsme byli. Rozumějí tisícům věcí, které nám mužům unikají. Většinou například umějí šít. Umějí vařit. Vědí, jak zařídit byt a co se k sobě nehodí – neříkám, že to vše umějí dokonale, ale ani já nebyl stoprocentní indián. A to zdaleka není všechno. Rozumějí si se psy a s kočkami, dokáží se bavit s těmi malými ztřeštěnci, které pouštíme mezi sebe, totiž s dětmi: učí je kosmologii a dobrému chování, hygieně a pohádkám a tak dále, až po hru na klavír. My muži se zkrátka již od dětství každý chceme stát mužem, který by byl všemi muži světa zároveň. Zato ženám je zřejmě dáno být všemi ženami (a všemi muži) současně. A to zdaleka není všechno.

V dnešní době se říká, že když člověku skutečně porozumíme, budeme mu moci skutečně odpustit. Mně se však

vždycky zdálo, že u žen — i když jsou takřka univerzální — je tomu přesně naopak. Mám dost přátel, kteří mě berou takového, jaký jsem, a já je beru také tak — aniž bychom se chtěli navzájem nějak měnit. Jsem dokonce stejně jako oni rád, že je každý z nás takový, jaký je. Ale neznám ženu, která by nechtěla změnit muže, jehož miluje, a zároveň změnit i sebe samu. Jako by to úsloví nebylo pravdivé, a tak jako by stačilo někomu skutečně porozumět, abychom mu neodpustili nic.

Ne, Pauline Réageová není zrovna shovívavá. A já si dokonce říkám, jestli to trochu nepřehání a jsou-li ženy skutečně takové, jak se domnívá. Ale většina mužů s ní bude jistě ráda souhlasit.

Musíme tedy litovat ztráty onoho sešitu se stížnostmi otroků z Barbadosu? Upřímně řečeno se obávám, že je ten znamenitý anabaptista, který je sepsal, v apologetické části o výhodách otroctví prošpikoval všelijakými nesmysly. Že například otroci budou vždy (v čemž měl přinejmenším z dnešního hlediska pravdu), že to vždy budou titíž (s tím už by se dalo polemizovat), že se svým stavem je třeba se smířit a neztrácet výčitkami čas, jenž by mohl být věnován hrám, meditaci a jiným obvyklým radostem. A tak dále. Ale zdá se mi především, že neřekl pravdu: že Glenelgovi otroci svého pána milovali, že bez něj nedokázali žít, stejně jako nedokázali žít bez svého otroctví. Tu pravdu, z níž koneckonců vychází i nesmlouvavý, neúprosně decentní a neutuchající vášnivý duch Příběhu O.

